

13 נובמבר 2018
ה' כסלו תשע"ט

סיכום שנת 2017 - ענפי המזון, המשקאות והטבק

תקציר

מסיכום שנת 2017 עולה:

- האטה נרשמה בתוצר תעשיית המזון, המשקאות והטבק
- מכירות הענפים הנסקרים נאמדו בכ- 68 מיליארד ₪
- יצוא ענפים אלו הסתכם בכ- 1.05 מיליארד דולר, ורשם צמיחה ריאלית של כ- 9%, בהמשך לצמיחה מתונה של כ- 0.4% בשנת 2016
- מספר המועסקים בענף נאמד בכ- 66.9 אלף איש
- ההשקעות במכונות וציוד מיבוא צמחו ריאלית בכ- 3% ומהוות שיעור נמוך מסך השקעות התעשייה במכונות וציוד

רקע

לפי סיווג הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ענפי המזון, המשקאות והטבק משתייכים תחת קבוצת ענפי הטכנולוגיה המסורתית, והם כוללים¹ פעילות ייצור של עיבוד מוצרים מענפי החקלאות, הייעור והדיג למוצרי מאכל עבור בני אדם או בעלי חיים; הענף כולל גם ייצור מוצרי ביניים, שאינם בהכרח מוצרי מזון. בנוסף, נכללות פעילויות הקשורות למגוון מוצרים בשר, דגים ומאכלי ים, פירות וירקות, שומנים ושמן, מוצרי חלב, דגנים ומוצרי תבואה, מזון לבעלי חיים, וסוגים אחרים של מוצרי מזון. הייצור יכול להיות לשימוש עצמי או עבור צד שלישי, כמו במשחטות. כמו כן, ענפים אלו כוללים ייצור משקאות לא-אלכוהוליים ומים מינרליים, ייצור משקאות אלכוהוליים, בעיקר על ידי התססה; בירה, יין ומשקאות אלכוהוליים מזוקקים, לצד עיבוד טבק של המוצר החקלאי, לצורה המתאימה לצריכה סופית.

בשנים האחרונות מתמודדות יצרניות המזון עם כוחות שוק חדשים ומאתגרים הכוללים התייקרויות במשק, שינויים בטעמי הצרכנים ובמקביל שיעורי צמיחה נמוכים ולחצים מתגברים על שולי הרווח בעקבות המחאה החברתית של קיץ 2011. העלאת יוקר המחיה בישראל ויוקר מחירי המזון בפרט לסדר היום הציבורי, גרם להקמת מספר וועדות ממשלה, שבעקבותיהן נחקקו חוקים מגבילים והוכנסו מוצרי מזון נוספים לפיקוח. בנוסף, רפורמות רבות נכנסו לתוקן כדוגמת רפורמת הקורנפלקס, המעודדת יבוא מקביל למוצרי מזון כשרים, הגדלת פתיחת מכסות ליבוא בשר ומוצרי גבינה לישראל בפטור ממכס, חובת שקיפות מחירים ועוד.

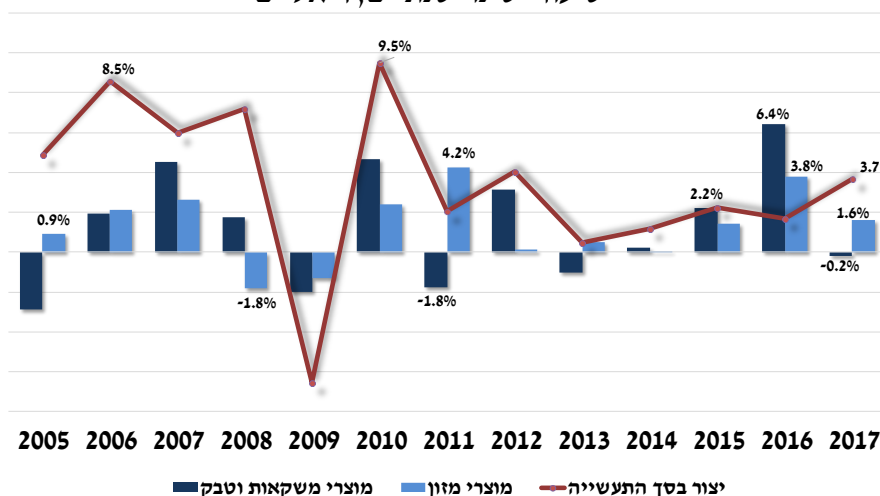
כחלק מעידודה של הממשלה ליבוא חלו שינויים מבניים בענפי המזון, המשקאות והטבק. כך, בשנים 2015 – 2002 נרשם גידול מצטבר של כ- 67% בהוצאה לצריכה פרטית מיבוא לעומת כ- 45% בלבד בהוצאה לצריכה פרטית על מוצרי מזון, משקאות וטבק מייצור מקומי.

¹ לפי הסיווג האחד של ענפי הכלכלה 2011 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

תעשיית המזון, המשקאות והטבק המקומית פועלת באמצעות כ- 1,965 מפעלים², כאשר רובם המוחלט (כ- 93%) משתייכים לענף מוצרי המזון וכ- 7% נוספים לענף ייצור המשקאות ומוצרי הטבק. עוד עולה כי הייצור מתבצע ברובו (כ- 95%) על ידי מפעלים קטנים ובינוניים³ המעסיקים עד 100 עובדים.

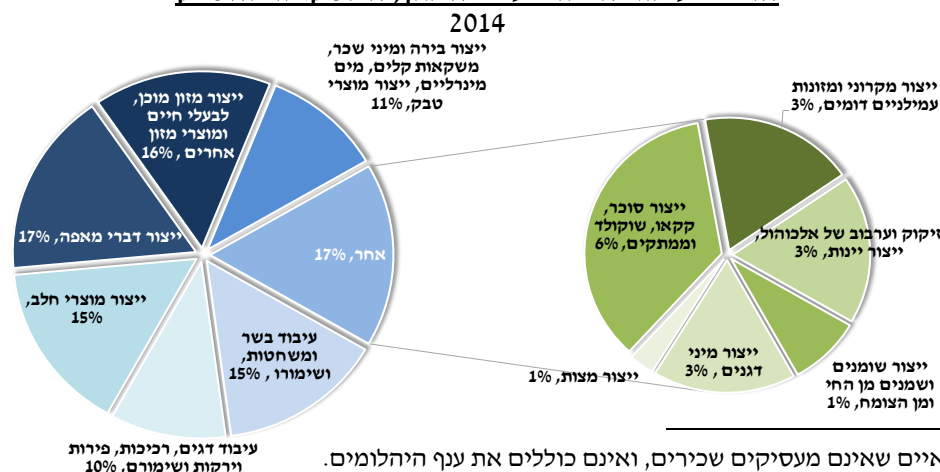
תוצר מפעלים אלו נאמד בשנת 2017 בכ- 14.4 מיליארד ₪, במונחי ערך מוסף המהווה כ- 11% מתוצר ענפי התעשייה⁴. עוד בשנת 2017 נרשמו ביצועים נמוכים בפעילות תעשיית המזון, המשקאות והטבק, אשר באו לידי ביטוי בהאטה בקצב של כ- 1.6% בתוצר ענף מוצרי המזון בהמשך לצמיחה מואצת של כ- 3.8% בשנת 2016, ונסיגה של כ- 0.2% בתוצר ענף מוצרי המשקאות והטבק זאת לאחר זינוק בקצב של כ- 6.4% בשנת 2016.

ייצור ענפי המזון, המשקאות והטבק
שיעורי שינוי שנתיים, ריאליים

עיקר פעילות הייצור בענפי המזון, המשקאות והטבק מתמקדת בייצור דברי מאפה (כ- 17% מסך הייצור הענפי), ייצור מזון מוכן (כ- 16% מסך הייצור הענפי), ייצור מוצרי חלב (כ- 15%), עיבוד ושימור בשר (כ- 15%), ייצור משקאות ומוצרי טבק (כ- 14%) ועיבוד דגים/רכיכות/פירות וירקות (כ- 10%). תעשיית המזון כוללת ענפי מזון בעלי התמחות ממוקדת כדוגמת ייצור מצות וייצור שומנים ושמן החי (כ- 1% בכל אחד מהענפים), ייצור מקרוני ומזונות עמילנים דומים וייצור מיני דגנים (כ- 3% בכל אחד מהענפים).

הרכב פעילות הייצור בענפי המזון, המשקאות והטבק

² כולל עצמאיים שאינם מעסיקים שכירים, ואינם כוללים את ענף היהלומים.

³ סקר תעשייה, כרייה וחציבה 2014, קטנים ובינוניים: עד כ- 99 עובדים

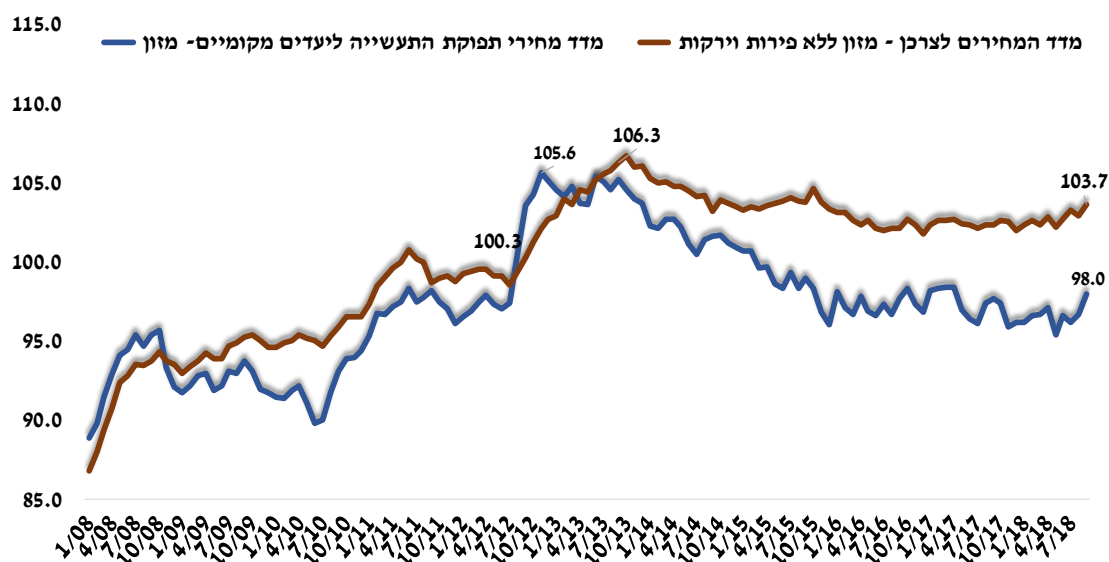
⁴ מתבסס על נתוני התפוקה (במונחי ערך מוסף) מסקר תעשייה 2014, תוך קידום על בסיס מדדי הייצור התעשייתי.

מכירות

מכירות קבוצת ענפי המזון, המשקאות והטבק נאמדו בשנת 2017 בכ- 68.2 מיליארד ש"ח⁵, כאשר מכירות ענף המזון עמדו על כ- 60.3 מיליארד ש"ח ומכירות ענף המשקאות והטבק על כ- 8 מיליארד ש"ח. כך, בשנת 2017 מכירות קבוצת ענפים עלו היוו כ- 17% ממכירות סך ענפי התעשייה. היקף הוצאות משקי הבית על מוצרי מזון, ומשקאות (לא כולל הוצאות על טבק, פירות וירקות) מוערך בכ- 59 מיליארד ש"ח בשנת 2015, כאשר הוצאה זו מהווה כ- 13% מסך ההוצאה של משקי הבית.

על פי חברת BDO, עלויות ייצור מזון בישראל גבוהות מעלויות ייצור מזון במדינות אחרות בעולם, בין היתר בגלל שיעור המס ביבוא חומרי גלם ומוצרי מזון שונים גבוה (לעומת שיעור המס ביבוא למדינות אירופה). בנוסף לשיעורי המכס, עלויות יבוא חומרי גלם או מוצרי מזון לישראל עשויות לעלות עקב העמסה עלויות הכשרות לערך לחישוב המכס. עלויות אלו לעיתים כוללות עובדים של היבואן הישראלי הנוסעים לחו"ל לצורך פיקוח כשרות, או תשלומים לצדדים שלישיים⁶. יחד עם זאת, בשנים האחרונות חלה מגמת ירידת מחירים ביחס לשיאם שנרשמו ברבע האחרון של 2012: ירידה מצטברת של כ- 7%⁷ במחירי תפוקת התעשייה ליעדים מקומיים⁸ במוצרי המזון. במקביל, בפיגור של שנה נרשמה ירידה מצטברת מתונה יותר של כ- 2.3%⁹ גם במדד המחירים לצרכן במוצרי המזון¹⁰.

התפתחות מחירי המזון ומחירי תפוקת התעשייה ליעדים מקומיים בענף המזון שנת בסיס 2012=100

⁵ מתבסס על מדדי ייצור תעשייתי, נתונים במחירים שוטפים

⁶ מגמות בענף המזון 2017, BDO

⁷ ספטמבר 2018 לעומת דצמבר 2012

⁸ מדדי תפוקת התעשייה ליעדים מקומיים מודדים את שינויי המחירים המתקבלים על ידי היצרנים בתעשייה ובענפי הכרייה והחציבה עבור מוצרים ושירותים מתפוקתם בשלב הראשון של השיווק בארץ

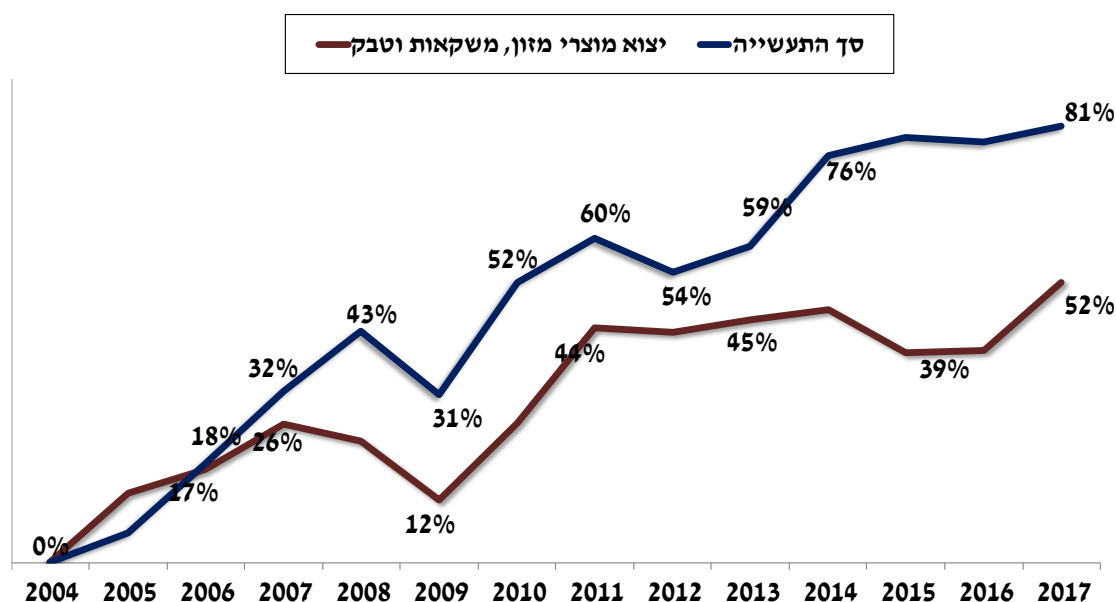
⁹ ספטמבר 2018 לעומת דצמבר 2013

¹⁰ ללא ירקות ופירות

יצוא

יצוא ענפי המזון, המשקאות והטבק הסתכם בשנת 2017 בכ- 1.05 מיליארד דולר, זאת לאחר יצוא בהיקף של כ- 960 מיליון דולר בשנת 2016. כך, יצוא ענפי המזון, המשקאות והטבק צמח ריאלית בכ- 9%, בהמשך לצמיחה מתונה של כ- 0.4% ב-2016. בהסתכלות ארוכת טווח, משנת 2004 נרשמה צמיחה ריאלית מצטברת של כ- 52% ביצוא ענפים אלו, לעומת גידול מצטבר של כ- 81% ביצוא סך ענפי התעשייה בתקופה זו. חשוב לציין, כי כ- 66% מיצוא ענפי המזון, המשקאות והטבק מתבצע על ידי מפעלים עתירי יצוא¹¹.

התפתחות היצוא בתעשייה לעומת ענפי המזון, המשקאות והטבק
שיעורי שינוי ריאליים מצטברים משנת 2004

¹¹ מפעלים עתירי יצוא הנם מפעלים המייצאים מעל 50% מסך כל הפדיון ו/או מפעלים המייצאים בסכום שמעל 10 מיליון ש"ח, והיצוא שלהם הוא מעל 25% מסך כל הפדיון.

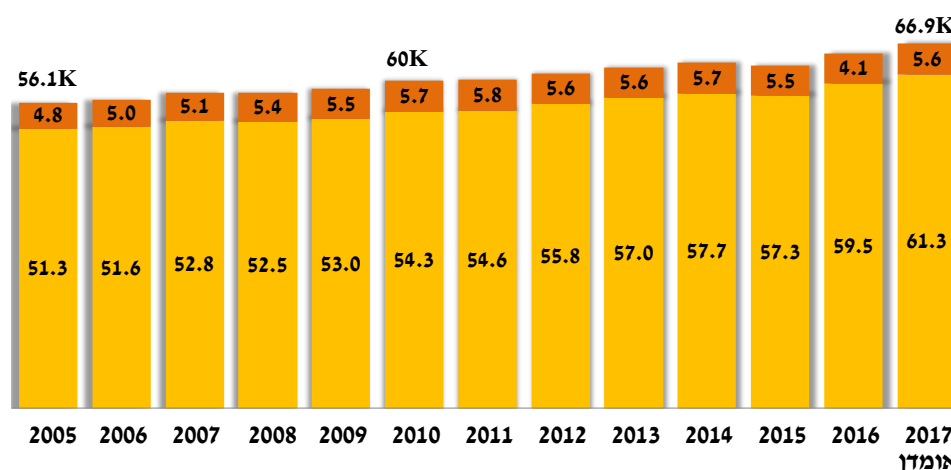
מועסקים¹²

בשנת 2017 הועסקו כ- 66.9 אלף איש בענפי המזון, המשקאות והטבק. נתון זה משקף קליטת עובדים בקצב של כ- 2.8% לעומת שנת 2016. ענפי המזון, המשקאות והטבק הינם עתירי כוח אדם, ומהווים כ- 18% מסך מצבת עובדי התעשייה. כך, ענפים אלו הינם השניים בגודלם מבחינת היקף העובדים, כאשר רק ענף הציוד האלקטרוני מעסיק כ- 19% מהמועסקים בתעשייה. בראייה על פני זמן, ניתן להבחין בהתרחבות מצבת העובדים בענפים אלו, עלייה מצטברת של כ-19%, מכ- 56.1 אלף מועסקים בשנת 2005 לכ- 66.9 אלף מועסקים בשנת 2017.

מועסקים בענפי המזון, המשקאות והטבק

אלפים

■ ייצור משקאות ומוצרי טבק ■ ייצור מוצרי מזון

יחד עם העלייה בהיקף המועסקים, חלה בשנת 2017 גם עלייה בהיקף שעות העבודה (צמיחה של כ- 1.7% בענף המזון ושל כ- 1.6% בענף המשקאות והטבק), אשר הובילה לירידה של כ- 0.3% בפרייון העבודה בענפים אלו ובייחוד בפרייון המשקאות והטבק (נסיגה של 1.8% בפרייון ענף המשקאות והטבק ושל כ- 0.1% בפרייון ענף מוצרי המזון). יצוין, כי פרייון העבודה מחושב על ידי התוצר לשעת עבודה.

בהסתכלות בינלאומית, ניתן לראות כי פרייון ענפי המזון, המשקאות והטבק הישראליים נמוך בכ- 26% מממוצע מדינות ה-OECD. כך, התוצר לעובד ישראלי מוערך בכ- 55 אלף דולר לשנה לעומת כ- 74 אלף דולר בממוצע מדינות ה-OECD וכ- 90 אלף דולר בממוצע מדינות מערב אירופה¹³.

על פי מחקר של חברת TASC¹⁴, חדירתו של הגז הטבעי לתעשייה המסורתית בישראל צפוי לתרום באופן ניכר להתייעלות המפעלים המסורתיים כיוון שהוא מהווה תחליף זול משמעותית ממחירי הדלקים שבשימוש כיום. במחקר זה, מפעלי המזון, המשקאות והטבק דורגו במקום

¹² מתבסס על ממוצע שיעורי שינוי חודשיים, למ"ס

¹³ נתוני פרייון לשנת 2014, מותאם מחירי PPP

¹⁴ השפעת חדירת הגז הטבעי על התעשייה המסורתית בישראל, 2014, TASC

השישי מכל ענפי התעשייה המסורתית, כבעלי פוטנציאל להוזלה משמעותית בהוצאות המפעלים על דלקים ובהוזלת תהליכי היצור.

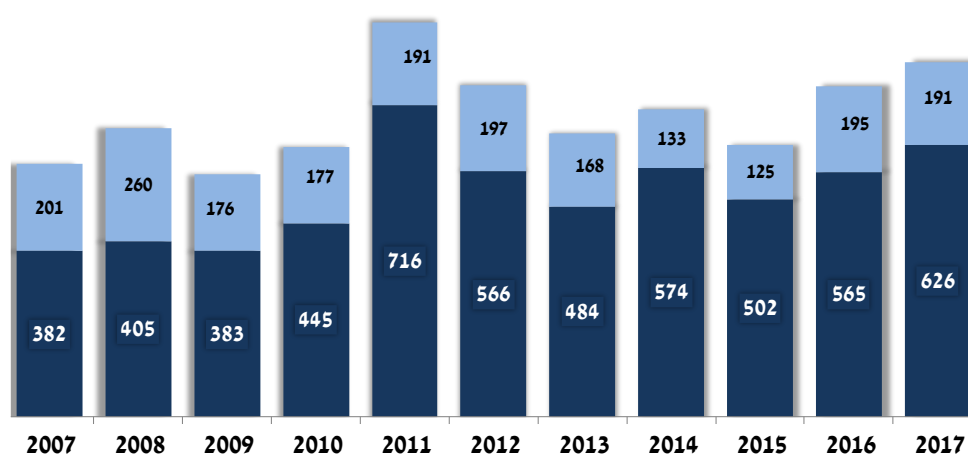
השקעות¹⁵

ההשקעות במכונות וציוד בענפי המזון, המשקאות והטבק הסתכמו בשנת 2017 בכ- 763 מיליון ש"ח¹⁶, אשר מהווה עלייה של כ- 3% בהשוואה לשנת 2016. יצוין, כי ההשקעות בענפים אלו הינן יחסית נמוכות בהשוואה להשקעות יתר ענפי התעשייה במכונות וציוד, אשר עמדו על כ- 19.3 מיליארד ₪ בשנת 2017.

השקעות בענפי המזון, המשקאות והטבק

מיליוני ₪, מחירי בסיס, 2010

■ מוצרי מזון ■ משקאות וטבק

בדבר הסברים והבהרות ניתן לפנות לצוות המחלקה למוחקר כלכלי:

מילה סויפר-פז, מנהלת המחלקה

קלייר סלע, כלכלנית

טלפון: 03-5198807

¹⁵ השקעות וציוד מיבוא

¹⁶ במחירים שוטפים